

مدخل

مجموعه کامل اشعار نیما یوشیج (فارسی، طبری) سرانجام به دست مشتاقان خود رسید، این مجموعه از اشعار طبری نیما، که خود وی در سال ۱۳۲۵ هـ. ش در کانون نویسندگان از آن نام برده بود، بعد از سالها، وقفه، گویا برای نخستین بار به صورت مدون منتشر شده است. این مقاله مروری کوتاه بر اشعار طبری نیما و بهانه‌ای برای شرح مختصر پیشینه تاریخی اشعار طبری است.

پیشینه تاریخی اشعار طبری

گویش و لهجه مازندرانی که از زبان پهلوی انشعاب یافته است، علیرغم عمر کهن و گنراز فراز و فرودهای فراوان به واسطه سلسله جبال البرز که چون دیوار مستحکم هرگونه ارتباط سیاسی - نظامی، و اجتماعی را با سایر بلاد ایران قطع کرده بود، همچنان بکر و فصیح مانده و زمینه مناسبی برای تحقیقات زبانشناسی است. بسیاری از کلمات زیبا و فهمیدار و در عین حال متروک و مهجور زبان پهلوی را در لهجه مازندرانی می‌توان یافت، که هرکدام بار فرهنگی خاصی را حمل می‌کنند و شاید قابل ترجمه دقیق هم نباشند.

نیما اشعار طبری خود را در حیطه فرهنگ سنتی و محلی و با استعانت از حوادث کوچک و بزرگ محیط زندگانی خود سرود. به همین جهت صرف نظر از جنبه‌های ادبی، اشعار طبری وی منبع مهمی برای شناخت زبان پهلوی توسط محققین خواهد بود و از این جهت اشعار طبری نیما نه تنها در حوزه ادبیات، بلکه در حوزه تاریخ نیز ارج و منزلت دارد.

نگاهی به اشعار طبری نیما یوشیج

● قوام الدین بینایی - نور

نیما اولین شاعری نیست که به زبان طبری شعر گفته باشد، قبل از او حداقل دو شاعر را می‌شناسیم که اشعار ماندگاری در این زمینه از خود برجای نهادند. گرچه حافظه تاریخ و تذکره نویسان در تیت اشعار طبری بسیار کند و فراموشکار بوده اما سینه‌های پاک و صمیمی روستائینان و جوانان، مأمّن و محافظ امنی برای حفظ اشعار طبری بوده است. یکی از این دو شاعر، امیر یازواری معروف به شیخ المعجم می‌باشد که متأسفانه نام وی در تذکره‌ها نیامده و از شرح حال او اطلاع دقیقی نداریم. امیر یازواری را نزد مردم

مازندران می‌توان با فایز دشتستانی و یا باباطاهر همدانی و در مناطق خود قابل قیاس دانست. از اشعار او می‌توان فهمید که معاصر شاه عباس صفوی بوده و یا حداقل اندکی بعد از عصر عباسی حیات داشته است. امروزه نیز نام یکی از آبادیهای مهم مازندران (امیرکلا، ۵ کیلومتری بابل) منسوب به وی است. دیوان امیر در عصر فتحعلیشاه قاجار توسط برنهادورن روسی و میرزا شفیع مازندرانی صدراعظم وقت جمع‌آوری و تدوین گردید و نسخ موجود نیز چاپ مجدد نسخه‌های اولیه هستند. علاوه بر دیوان اشعار امیر مازندرانی که به «کنزالاسرار» مشهور است، اشعار شفاهی دیگری نیز به وی منسوب است که در صحت انتساب آنان باید تعمق بیشتری کرد. امیر چنانکه از دیوان اشعاش (کنزالاسرار) بر می‌آید سری پرشور و عشقی جانسوز داشته است.

شاعر دیگر رضا خراتی، از خرات یا خراد محله کجور^۱ است. وی در اواخر عهد زندیه و اوایل قاجاریه زندگی می‌کرده است. اشعار رضا خراتی آمیخته با عرفان و نیز عشق به امام علی (ع) می‌باشد.

رضایگهٔ من شاعر خراتیه

امر الهی شاکردی اُستادیه
الحمد لله سُخْنِ رِه در سپاتیه

عشق یا علی دارمه آمخسر آزاده
[ترجمه: رضایگه گوید جانان شاعری از اهل خرات هستم / که به اراده الهی، استادی ندیده‌ام. سپس خدای را که سخن را چون در آوردم عشق علی (ع) دارم و در روز محشر، به واسطهٔ این عشق آزاد هستم.]

از زندگی رضا خراتی نیز اطلاع چندانی نداریم جز اینکه وی شاعر دربار آقا محمدخان قاجار بوده است و این روایت هم نمی‌تواند صحیح باشد. چنانکه از اشعار طبری رضا (که هنوز به طور کامل مدون نشده)، بر می‌آید، او نمی‌توانسته شاعر درباری بوده باشد زیرا هیچ گونه اشعار مدحی از وی نقل نشده است. بعلاوه، آقا محمدخان قاجار بنا به گواه تاریخ، اهل بزم نبوده، پایتختش زین اسب و دائمًا در دوران حکومت خود در حال نبرد با مدعیان داخلی و خارجی بود و به این ترتیب فرصتی برای شنیدن شعر شاعر مازندرانی نداشته است!

بعد از رضا خراتی تا نیما شاعر دیگری که شعر و نام او ورد زبان روستائینان دریادل این منطقه باشد، نداریم. از این روی می‌توان گفت که نیما بعد از یکصد سال سکوت، مجدداً شعر طبری را احیا کرد به نحوی که هم اکنون نیز سرودن اشعار با گویش محلی از اعتبار ویژه‌ای در کانونهای ادبی مازندران برخوردار است و باید آن را نوعی واکنش در مقابل اعمال غرب مآبانه و به اصطلاح تجددخواهیایی که ویرانگر حریم و

حرمت سنتهاست، دانست.

فرهنگ عامه که منبع ارتزاق اشعار طبری است «از منابع با ارزش و دست نخورده‌ای است که در درون آن روح زندگی و فلسفه حیات جاری و ساری است. احساس و بینش مردم با یاری گرفتن از نمادها، استعاره‌ها، رمزها و علائم در قالب الفاظ و در سکوت اعمال و حرکات جلوه‌گر می‌شود و بدین وسیله زندگی پراز رمز و راز و تمثیل و اشاره و کنایه مردم را بازگو می‌کند».

اشعار طبری نیما

در میان اشعار طبری نیما، بدیبتی‌هایی یافت می‌شود که از اشعار ضعیف طبری محسوب می‌شوند و فاقد پیام و جوهرهٔ شعری هستند. احتمالاً این اشعار مربوط به سالهای نوجوانی شاعر و زمانی که نیما به قول خودش مشق شعر می‌کرده، می‌شود و اگر نیما در قید حیات بود بعید می‌نمود که به سیاه‌مشق‌های خود بدون تجدیدنظر و انجام اصلاحات، اجازه نشر بدهد. اشعار طبری نیما را به چند دسته می‌توان تقسیم کرد:

۱- اشعاری که توصیف‌گر زندگی شخصی نیما یا الهام از سمبل و نمادهای روستا و حوادث و وقایع اتفاقیه روستاهاست و وقایع ساده‌ای مانند زائیدن گاو، گوسفندچرانی^۲ و...

۲- اشعار سیاسی، اجتماعی نیما که نشان‌دهندهٔ روابط ظالمانهٔ نظام ارباب‌ورعیتی و ستمهایی است که بر رعیت و کشاورز می‌رفت، بهترین و ماندگارترین اشعار طبری نیما جزو همین دسته‌اند. نیما در مدینه فاضلهٔ خود جامعه‌ای را تصور می‌کند که اثری از فقر و بیکاری در آن نیست.

خو بدیم جهسون آتیا بهشت
شیطون بکت آفتاب خون وشت
گدای دل شادون و تورتشت
هرکس بکار و کار پی و گشت

[خواب دیدم دنیا بهشت شده است / شیطان از بین رفت و آفتاب، خندان و درخشان شد. گدا شاد و توبره‌اش پر از غذا - هرکس به کاری و کار از پی آدم می‌گردد!]

شیطون نی کادم و شنانست
نسونی ویز آدم دور از بهشت
گنم بخوردن شون سرشت
شیطون اون کو مردم و شنانست
[شیطان نیست که آدمی را گرسنه گذاشته است / مگر بر او، آدم از بهشت دور شده است / خوردن گندم جزء سرشت اوست / شیطان کسی است که مردم را گرسنه گذاشته است.]

من کساج و قمرسزجمه تلمیم
من گدایون خریشه چاشنیم
فصل و هارون بلیون کلیم
فصل زمستون تش سرتلمیم

[من (مانند) تیغی هستم که با پیراهن سرخ کنار درختان کاج می‌رویم / من چاشنی خورشت فقرا هستم / در فصل بهار آشیانه بلبلان هستم / در فصل زمستان (مانند) تیغ بر سر آتش هستم.]

۳- نیما به تعبیر آل احمد شاعر غمهاست. این روحیهٔ یأس و بدیبتی نسبت به جریانات سیاسی حاکم و رژیم پهلوی در غالب نوشته‌های منظوم و منثور وی پیداست. گریز از محیط شهری و پناه جستن به

کوهستان و بوش و زندگی در درون چادر و کنار سنگ و گوسفند، در اشعار طبری او هم خود را نشان می‌دهد: اسما کوشومی ورتنوم نوون
اسما کومی مشکل آسون نوون
فرشته آسمون شیطون نوون.

نیمای دل چه کو خون نوون؟
[حالا که شب نزد من تمام نمی‌شود و پایان ندارد / حالا مشکل من آسان نمی‌گردد. / فرشته آسمان شیطان نمی‌شود / چرا دل نیما پر خون نمی‌شود؟]

۴- و سرانجام اشعاری که نیما به عنوان یک معلم به نصیحت قوم می‌پردازد و به شیوهٔ سعدی در بوستان و مانند پروین اعتصامی، پند و اندرز می‌دهد. نیما یک معلم بود و زبان معلمی زبان دیگری است.

بدیم سر جور و سر جر عالم
وی کم وی ویش تروی ویش وی کم
دنی و زندگونی آتا دم
آغازونی شادی و آخر غم

[نشیب و فراز زندگی را دیدم / کم و بیش و بیش و کم او را دیدم / دنیا و زندگی یک لحظه است / آغازش شاد و آخرش غم است!]

نیما بی رُس کاروون درشون - (نیما برخیز که کاروان عمر می‌گذرد).
ناذر کوه سر قمرز دروون - (کوه ناذر در اثر تابش آفتاب قرمز شد...)

صرفنظر از عدم دقت در اعراب‌گذاریها، که خواندن اشعار را حتی برای مازندرانیها مشکل می‌کند، ترجمه تحت‌اللفظی کلمات، جوهره و بار فرهنگی شعر را منتقل نمی‌کند. در ترجمه اشعار طبری نیما باید از شعری آشنا به فرهنگ عامه و لغات مازندرانی مدد جست و ترجمه اشعار منتشر شده علی‌رغم زحمات قابل تقدیر مترجمین آنها، نه تنها دقیق و رسا نیست بلکه گاه فاقد مفهوم و معنی نیز هست.

پی نوشتها:

۱- پوشیج، نیما، مجموعه کامل اشعار، به اهتمام سروس ظاهیان، انتشارات نگاه، چاپ اول، تهران، ۱۳۷۰.

۲- کلار (یا کجه) کلار که بگفته باقوت در معجم البلدان همان کجه است. در ردیف نواحی دیگر بخش شمالی ایران در کتاب «المسالك المنالك» ابن خردادبه ملاحظه می‌شود. با چهل سال فاصله عمر بن رسته در «العلاق الفنیسه» از کجه نام می‌برد و پس از آن اسطخری، ابن حوقل و بارتلد همچنان ناحیه مزبور را کلار می‌نامند. ولایت کوهستانی رویان و رویانج که در هرودادته سلسله عمده کوه، و بلاواسطه در شمال ری واقع بود. در ابتدا در جزو دیلم داخل بود، شهر شالوس را هم جزو ولایت مزبور داخل می‌کردند. شهر عمده این ولایت کجه بود (جغرافیای تاریخی بارتلد)، کجه، کجه، کجور، کجویه یا کجوه قصبه‌ای بود در رویان و قول «باربه دمی نازده» که گفته است آنجا کلار هم نامیده می‌شود، خالی از اعتبار نیست.

حکیمان، ابوالفتح، علویان طبرستان ص ۶- ۲۲۵.

۳- اخیراً گزیده‌ای از اشعار طبری، رضا خراتی، تدوین و توسط آقای نصرالله هومند منتشر شده است.

۴- بهیقی، حسینعلی، پژوهش و بررسی فرهنگ عامه ایران ص ۳۰.

۵- پوشیج، نیما، مجموعه کامل اشعار صفحات ۶۱۹- ۶۲۴ - ۶۳۰ - ۶۵۰ - ۶۶۵.

۶- پوشیج، همان جا صفحات ۶۲۵ - ۶۷۱ - ۶۲۸ - ۶۳۷ - ۷۵۴ - ۸۲۵ و...

۷- پوشیج، همان جا صفحات ۷۲۸ - ۷۵۸ - ۷۶۶ - ۷۸۴.

۸- پوشیج، همان جا صفحات ۷۲۲ - ۷۳۹ - ۷۹۰.

۹- برای رعایت امانت، ترجمه‌های موجود را فقط با اندکی تغییر آوردم.

شرکت کتاب و نوار زبان سرا

قابل توجه آموزشگاههای زبان، مهدکودکها و علاقه‌مندان به فراگیری زبان

جدیدترین دوره‌های آموزش زبانهای زنده دنیا با نوار

تهران - خیابان انقلاب اول وصال شیرازی پلاک ۲۷

۶۶۲۶۱۲

آموزش علوم کامپیوتر نور

با اجازه‌نامه رسمی از سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای جهت دوره‌های مختلف کامپیوتر داوطلب میپذیرد.

آزادی خیابان خوش چهارراه آذربایجان ۹۶۹۳۵۲

آموزشگاه علمی
آزاد دخترانه

برای کلاسهای: کنکور
(عمومی، اختصاصی)
رشته‌های تجربی ریاضی فیزیک
علوم انسانی و تکدرس تقویتی اول
تا چهارم دبیرستان ثبت نام می‌نماید

کلاس‌ها در دو نوبت صبح و عصر
تشکیل می‌شود

نشانی: تهران پارس تقاطع بزرگراه رسالت
ورشیدنیش ۱۶۰ غربی
تلفن ۷۷۰۹۹۲-۷۸۳۳۰۶

آموزشگاه علمی دخترانه

پیشرو

برای کلاسهای ترم زمستان ثبت نام می‌کند.

کنکور اختصاصی - عمومی مرحله اول
تکدرس - تقویتی اول تا چهارم

میدان ۷ تیر جنب مسجدالجمود خیابان بهارستان
۸۲۱۷۱۲-۸۲۰۴۹۲-۸۳۴۰۶۰

KHAVAR

PAJOO_HESH Co. Ltd

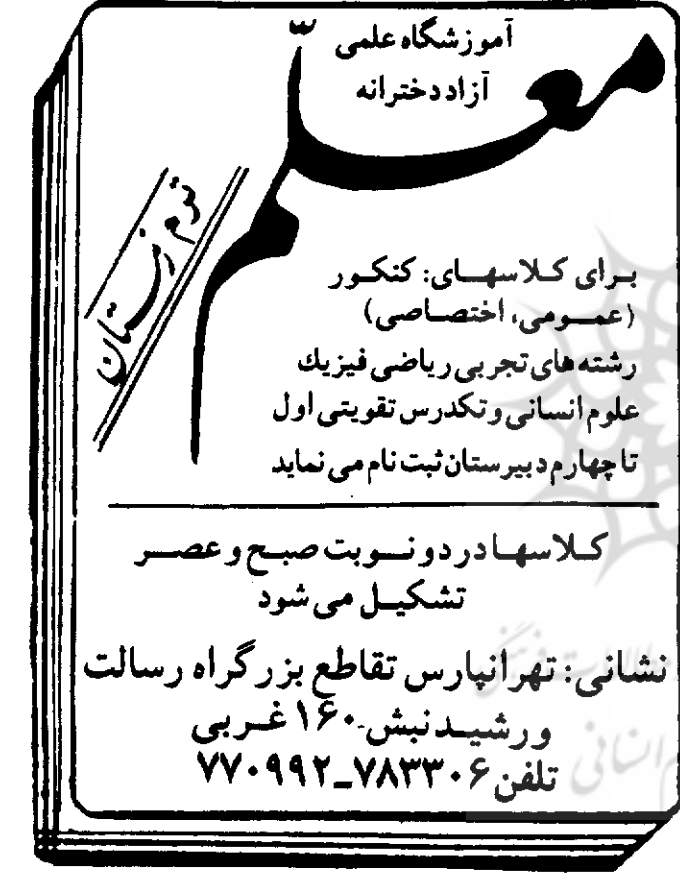
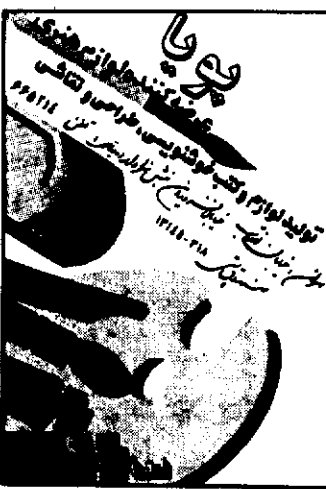
شرکت خاورپژوهش

آموزش کامپیوتر خدمات

بیسک - فورترن - کوبل - اسمبلی - دی بیس و سیستم MS-DOS

آدرس: تهران - سید خندان - سه‌رودی شمالی بالاتراز
پالیزی ساختمان ۷/۵ طبقه اول شماره ۳ تلفن: ۸۶۷۵۷۰

آموزشگاه آزاد دخترانه
تکدرس اول تا چهارم
کنکور تقویتی
عمومی و اختصاصی
تهران نو بعد از ۳۰ متری نارمک ایستگاه بلال حبشی
تلفن ۷۴۱۱۸۷۸

مژده به دانش آموزان
دبيرستان و راهنمائی

كتاب انگلیسی شماروی نوار ضبط شده
تا تلفظ صحیح را یاد بگیرید

آدرس ما: تهران صندوق پستی
۱۳۱۴۵-۸۵۸

ثبت نام دوره جدید دریافت دیپلم تخصصی زبان تلفن
۴۸۸۴۲۴۸

تدریس خصوصی زبان آلمانی بوسیله استاد آلمانی زبان
تلفن ۴۸۸۴۲۴۸

مجتمع آموزشی امیران
بامجوز وزارت کار و امور اجتماعی

الکترونیک رادیو تلویزیون

کامپیوتر
حسابداری

ماشین نویسی - تلکس

میدان انقلاب اول خیابان کارگر شمالی

۹۲۱۲۶۰ - ۹۲۵۴۴۶
۹۳۳۴۵۶ - ۹۶۸۴۹۱

برگزین ترین تقدیم بر استاذ آیت الله العظمی بروجردی

رباعیات عمر خیام پایا

بازنگری شده و تصحیح شده توسط آیت الله العظمی بروجردی

هدیه ای ارزنده به عزیزان خود در داخل و خارج از کشور

کتاب رباعیات خیام با کاغذ گلمس و تزیین بسیار زیباترین رنگ و فوق العاده نفیس منتشر گردید
به علت محدودیت در تعداد کسان توانمند برای دریافت این اثر نفیسی ادبی فرم زیر را تکمیل فرمایید
فیش بانکی یا پست سفارشی به آدرس: تهران خیابان انقلاب - دوروی نجات الهی دویلا

پاک ۸۸۲ ساختمان ایرفرانس طبقه ۴ شماره ۱۴ کد پستی ۱۱۴۱۸ ارسال نمایند .
پس از دریافت فرم بدارنده کتاب آدرس شماره ارسال بگرد . همچنین با مراجعه مستقیم به راهرو اشت
فوقی فیش بانکی یا آدرس فوقی مستقیم کتاب خود را دریافت نمایند مخمس ۶۷۲۳۴۰

ایجاب ..... شناسنامه ..... آدرس .....
بار ارسال فیش بانکی به شماره .....

بایج ..... مبلغ ۹۵۰۰ ریال بحساب باری شماره ۱۳۱۹۴ بانک ملی
شعبه فردوسی تهران بنام شخص ضروری واریز نموده و خوانمان خرید رباعیات خیام میباشم .
استاد مستحق

سورزشگاه علمی آزاد پسرانه

نیکان

صبح و عصر

کنکور عمومی - اختصاصی و تقویتی
اول - دوم - سوم و چهارم دبیرستان
خیابان دکتر بهشتی (عباس) با چهارراه مهر (وی) ۸۴۶۶۵۳

کنکور مکاتبه ای پیام نو
صندوق پستی ۱۳۱۴۵-۷۸۱